

Region Norrbottens arbete inom minoritetspolitiken/ urfolk samer 2023-2025

Innehåll

Inledning	3
Syfte.....	3
Beslutsnivå	3
Lagar och styrande förutsättningar	3
Internationellt styrande konventioner	3
Svensk lagstiftning	3
Grundskydd	4
Särskilda rättigheter.....	5
Styrdokument i Region Norrbotten:	5
Förvaltningsområden i Norrbotten	5
Information om rättigheter samt enskildas rätt att använda nationella minoritetsspråk	6
Mål.....	7
Aktivitetslista.....	7
Främja språk och kultur	8
Mål.....	9
Aktivitetslista.....	9
Inflytande och samråd	10
Mål.....	10
Aktivitetslista.....	11
Samers hälsa	11
Mål.....	12
Aktivitetslista.....	12
Statsbidraget	12
Mål.....	12
Aktivitetslista.....	12
Uppföljning	13

Inledning

Den enskilda individen tillhörande en nationell minoritetsgrupp ska känna sig väl bemött och respekterad vid kontakter med Region Norrbottens verksamheter. Den som vill nyttja sin rätt enligt lagstiftningen att använda sitt nationella minoritetsspråk i kontakt med regionen ska ha möjlighet till detta.

Region Norrbotten ansvarar för att inom sina verksamhetsområden vidta lämpliga åtgärder så att lagens intentioner uppfylls. Inom ramen för detta ska jämställdhet samt barns rättigheter särskilt främjas. Handlingsplanen fokuserar på de skyldigheter som Region Norrbotten har som förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska och vilka åtgärder som behöver vidtas åren 2023-2025.

Nationella målet med minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Syfte

Syftet med ”Region Norrbottens arbete inom minoritetspolitiken/urfolk samer 2023-2025” är att tillämpa minoritetslagstiftningen och på ett strukturellt sätt säkerställa genomförande och uppföljning av regionens åtaganden inom minoritetspolitiken.

Beslutsnivå

Handlingsplanen är framtagen i samråd med urfolk samer och antas av Regionstyrelsen. Ett ansvarigt majoritetsråd är sammankallande och tillika ordförande vid samråden. Ansvarigt majoritetsråd utses av Regionstyrelsen.

Lagar och styrande förutsättningar

Internationellt styrande konventioner

Följande internationella konventioner har Sverige förbundit sig till:

- Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter
- Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk
- Urfolksrättigheter i internationell rätt

Svensk lagstiftning

Från och med 1 januari 2010 gäller lagstiftning om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) och förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:1299).

Urfolket samerna är en av de fem nationella minoriteterna. Samtliga nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

I egenskap av urfolk har samerna dessutom ett folkrättsligt skydd. Riksdagen uttalade redan 1977 samerna som ett urfolk och det står sedan 2011 med i

svensk grundlag. Från den 1 januari 2019 trädde en lagändring i kraft som ytterligare stärkte rättigheterna för nationella minoriteter. Bland annat stärktes rätten till det egna språket. Den stärka lagstiftningen innebär också att samtliga kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

I Språklagen (2009:600) finns bland annat bestämmelser om de nationella minoritetsspråken, vilka är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (7 §). Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (8 §).

Den 1 mars 2022 trädde en ny lag i kraft för regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter; Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Lagen börjar gälla även för regioner och kommuner den 1 mars 2024. I korthet innebär lagen att bland annat att regioner ska konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna (2 §, träder i kraft 2024-03-01). Syftet med lagen är att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Konsultationsförfarandet ska ske enligt bestämmelser i denna lag.

Den 1 januari 2020 blev Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter svensk lag. I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk (artikel 30).

Grundskydd

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:72) utgör ett slags grundskydd för bland annat samer, som innebär exempelvis följande:

- Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till (3 §).
- Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige (4 §).
- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar (5 a §).
- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande (5 §).

Särskilda rättigheter

Dessutom gäller särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande inom respektive förvaltningsområde (se rubrik nedan: Förvaltningsområden Norrbotten):

- Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet (8 §).
- Förvaltningsmyndigheten är skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska (8 §).
- Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk (8 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten (11 §).
- Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider (12 §).

Styrdokument i Region Norrbotten:

- Strategisk plan 2023-2025
- Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030
- Kulturplan för Norrbotten 2023-2026
- Folkhälsostrategi 2018-2026
- Strategi för samisk hälsa- en hälso- och sjukvård som bidrar till en god och jämlik hälsa för samer 2020-2030
- Strategi för jämställdhet 2018-2023
- Strategi för kompetensförsörjning 2022-2024

Förvaltningsområden i Norrbotten

Ett förvaltningsområde är ett geografiskt område där en har särskilda rättigheter att kommunicera på finska, samiska och/eller meänkieli.

	Finska	Meänkieli	Samiska
Kommuner	Gällivare Kiruna Kalix Haparanda Pajala Övertorneå Luleå	Gällivare Kiruna Kalix Haparanda Pajala Övertorneå Luleå	Gällivare Kiruna Arjeplog Arvidsjaur Jokkmokk Luleå

Ovanstående innebär att Norrbotten som region är förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska.

Information om rättigheter samt enskildas rätt att använda nationella minoritetsspråk

Enligt 3 § i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska kommuner och regioner informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till.

Enligt 8 § har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska. Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Förvaltningsmyndigheter ska enligt 11 § verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten. ”Att verka för” innebär i detta sammanhang att förvaltningsmyndigheten aktivt ska beakta behovet av personal som behärskar dessa språk och vid behov söka aktivt efter sådan personal¹.

¹ Från erkännande till egenmakt. Regeringens strategi för de nationella minoriteterna. Regeringens proposition 2008/09:158. Länk: [Från erkännande till egenmakt Prop 2008/09:158 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/prop/2008/09/158)

Förvaltningsmyndigheter får enligt lagens 12 § bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Mål

Region Norrbotten ska:

- Sträva efter att kunna erbjuda länets medborgare kontakt med regionfinansierade verksamheter på samiska, när det efterfrågas och i den mån det är möjligt.
- Regionen ska informera om samiska och samers rättigheter i regionens digitala kanaler och som trycksak, tillgänglig i hälso- och sjukvårdens lokaler.
- Regionen ska inventera språkkunskaperna inom bland annat samiska bland all personal. Detta för att ha kännedom om befintliga språkkompetenser och att kunna ge så god service som möjligt till patienter, besökare och kunder. Det finns en rutin för språkinventeringen och det är helt frivilligt att lämna ut uppgift om språkkunskap.
- Kvalitetssäkra att all personal senast 2025 har fått information om minoritetsspråklagen. Det ska fortsättningsvis vara en del av introduktionen för all personal.
- Publicera information på hemsidor och i andra kanaler när, var och hur samisktalande personer når Region Norrbotten i samband med myndighetsutövning.
- Översätta övergripande information av hemsidor, informationsskrifter och annan kommunikation.
- Säkerställa att hemsida, informationsmaterial och annan kommunikation är inkluderande.
- Sträva efter att ha digital och inkluderande skyltning inom så stor del som möjligt av regionens verksamheter.
- Säkerställa att det finns rutiner för hur tolkar och översättare anlitas på de samiska språken.

Aktivitetslista

Här följer de aktiviteter som är vägledande i arbetet:

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Under 2023 ska Region Norrbottens minoritetspolitiska arbete implementeras i ordinarie styrning, verksamhet och regionövergripande styrdokument; Strategisk plan, Regionstyrelsens plan, Strategi för kompetensförsörjning, Kommunikationspolicy och visuell identitet, Regional utvecklingsstrategi och Divisions- och avdelningsplaner	Berörda verksamheter	2023	Samråd

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Regelbundet informera och utbilda all personal om samiska rättigheter och kultur	Samtliga divisioner, avdelningar och enheter ansvarar för utbildning av egen personal	Löpande	Samråd
Löpande publicera information om samers rättigheter och samiska språk i regionens övergripande kanaler	Kommunikationsavdelningen	Löpande	Samråd
Ta fram trycksak som informerar om samers rättigheter och samiska språk	Kommunikationsavdelningen	2023-2025	Samråd
Löpande översätta övergripande information av hemsidor, informationsskrifter och annan kommunikation kopplat till uppdragen i handlingsplanen	Kommunikationsavdelningen	Löpande	Samråd
Upphandla avtal med översättnings-tjänster kopplat till de samiska språken	Kommunikationsavdelningen	2023-2025	Samråd
Information på intranätet om rutin för hur man anlitar tolk och översättare	Kommunikationsavdelningen	Löpande	Samråd
Säkerställa att information finns på samiska på regionens digitala skyltar	Kommunikationsavdelningen i samverkan med respektive division	Löpande	Samråd
Säkerställa att kallelser till hälso- och sjukvård är inkluderande och upplyser om samers rättigheter	Respektive division	Löpande	Samråd
I samband med rekrytering betrakta kunskaper i samiska språk och språkvarieteter som meriterande, särskilt om det kan antas att tjänst/befattning kommer att arbeta med samisk befolkning	HR-avdelningen	Löpande	Samråd
Säkerställ att avsnitt om samer ingår vid introduktion av nyanställda	HR-avdelningen	Löpande	Samråd

Främja språk och kultur

Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken enligt 8 § i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket enligt 14 § i språklagen.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt enligt 4 § i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Mål

Region Norrbotten ska:

- Arbeta med utvecklingsinsatserna och Kulturplan för Norrbotten 2023-2026 enligt följande:
 - Möta upp utvecklingen av nationella minoriteter och urfolks kultur genom att skapa förutsättningar för stabila nationella minoritets- och urfolksorganisationer.
 - Utveckla mötesplatser, samverkansformer och forum för dialog för nationella minoriteter och urfolk för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling.
 - Skapa förutsättningar för skapande av kultur för barn och unga samt barnpedagogisk verksamhet på nationella minoritetsspråk och samiska.
 - Stötta nationella minoriteter och urfolks kulturskapande för utveckling av kulturella uttryck, identiteter och språk.
- Arbeta i linje med Kultur i Norrs kulturpolitiska positionspapper².
- Arbeta med språkfrämjande åtgärder i Region Norrbottens verksamheter.
- Arbeta för att det ska finnas tillgång till kvalitativt bra kulturutbud i länet på de samiska språken, särskilt för barn och unga.

Aktivitetslista

Här följer de aktiviteter som är vägledande i arbetet:

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Prioritera projekt med anknytning till samers kultur i projektgivning och verksamhetsbidrag utifrån de prioriteringar kulturplanen anger	Kulturenheten	Projektbidrag: två ansökningsomgångar per år Verksamhetsbidrag söks för ett år i taget	Statistik sammanställs varje år Samråd

² Länk till Kultur i norrs kulturpolitiska positionspapper: [kulturpolitiskt-positions-papper---kultur-i-norr.pdf \(rvn.se\)](#)

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Översätta Norrbottens kulturplan 2023-2026 till nordsamiska	Kulturenheten	Klart våren 2023	Samråd
Långsiktigt stärka den samiska infrastrukturen tillsammans med andra aktörer, främst genom verksamhetsbidrag till samiska organisationer	Kulturenheten och Kultur i Norr	2023-2025	Samråd
Stödja Giron Sámi Teáhters strävan att bli samisk nationalscen i Sverige	Kulturenheten	2023-2025	Samråd
Se över flaggrutin	Division Regionstöd	2023	Samråd
Utreda möjligheten att skapa ett samiskt centrum där samisk hälsa men även kultur och näringslivsfrågor finns inkluderade (nationellt samiskt kunskapscentrum)	Avdelningen för Regional utveckling	2023	Samråd
Åtterrapporering av arbetet med OECD-rapportens rekommendationer	Avdelningen för Regional utveckling	2023	Samråd

Inflytande och samråd

Enligt § 5 i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska förvaltningsmyndigheter ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.

Mål

Region Norrbotten ska:

- Regelbundet ha centrala strukturerade samråd med representanter för samer.
 - Urfolket samerna representeras av utvalda organisationer.
 - Region Norrbotten representeras av regionråd, regiondirektör, stabschef, divisionschefer, hälso- och sjukvårdsdirektör, kommunikationsdirektör, regional utvecklingsdirektör, HR-direktör samt samordnande strateg Regionstab.
- Centrala och strukturerade samråd ska ske inför att regionen ska genomföra stora förändringar, organisationsöversyner, anta strategier och andra styrdokument som kan komma att påverka samer.
- Utveckla dialogformer med barn och unga.
- Ta hänsyn till samer i arbetet med regional utveckling.

- Tillsammans med Sametinget inarbeta rutiner för konsultation enligt ny konsultationslag i frågor som rör det samiska folket.

Aktivitetslista

Här följer de aktiviteter som är vägledande i arbetet:

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Bjuda in representanter för samer till centrala strukturerade samråd två gånger per år eller då särskilt viktiga frågor behöver diskuteras	Regionstab	Två gånger per år	Samråd
Utveckla konceptet <i>Ungt samråd</i> tillsammans med minoriteternas ungdomsorganisationer med syfte att stärka barn och ungas möjlighet till inflytande samt möjligheter att för unga minoriteter och urfolk får träffa varandra	Kulturenheten tillsammans med Länsungdomsrådet	Ungt samråd möts digitalt regelbundet under året, en fysisk träff per år	Samråd
Dialog med samer vid revidering av Regionala utvecklingsstrategin	Avdelningen för regional utveckling	2023-2025	Samråd
Ökad samordning med Norrbottens kommuner och Länsstyrelsen i Norrbotten	Samordnare bjuder in organisationerna till samråd	2023-2025	Samråd

Samers hälsa

Det finns inget lagstadgat specifikt kring samisk hälsa. Hälso- och sjukvårdslagen och patientlagen gäller för alla i befolkningen. Region Norrbotten, har antagit dokumentet ”Strategi för samisk hälsa - en hälso- och sjukvård som bidrar till en god hälsa och en vård på lika villkor för samer 2020-30”. Det innebär att regioner har åtagit sig att arbeta för en kulturanpassad hälso- och sjukvård som aktivt bidrar till en god hälsa och en vård på lika villkor för samer.

Det finns även ett kunskapsnätverket för samisk hälsa som startade år 2017. Jokkmokks hälsocentral har ett tilläggsuppdrag från Region Norrbotten att bedriva en resursenhet för samisk hälsa.

Region Norrbotten har sedan november 2021 ett avtal med SANKS (Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus) i Norge, vilket innebär att läkare inom vuxenpsykiatri samt barn- och ungdomspsykiatri kan remittera patienter dit.

Mål

Region Norrbotten ska:

- Driva arbetet kring Kunskapsnätverket för samisk hälsa tillsammans med Region Västerbotten, Region Jämtland Härjedalen, Region Dalarna, Sametinget och samiska intresseorganisationer.

Aktivitetslista

Här följer de aktiviteter som är vägledande i arbetet:

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Implementering av Strategi för samisk hälsa – en hälso-och sjukvård som bidrar till en jämlik hälsa för samer 2020-2030	Hälso- och sjukvårdsavdelningen	2023-2025	Samråd
Deltar i politisk referensgrupp samt styrgrupp för Kunskapsnätverket	Majoritetsråd samt direktör Hälso- och sjukvård	2023-2025	Samråd
Ta fram struktur för samt driva Region Norrbottens interna beredningsarbete i frågor om samers hälsa och sjukdom.	Hälso- och sjukvårdsavdelningen	2023-2025	Samråd

Statsbidraget

Region Norrbotten beviljas årligen ett statsbidrag på 250 000 kr för merkostnader för sitt arbete med lagen om nationella minoriteter och deras språk. Tolkjänster ingår inte i de åtgärder som pengarna är tänkta att användas till.

Mål

Region Norrbotten ska:

- Använda statsbidragen till nya projekt och insatser såsom till exempel samråd och dialog, kartläggning, organisationsöversyn och förändringar, synliggörande av samer och samiska, information och översättning, kultur- och språkinsatser.

Aktivitetslista

Här följer de aktiviteter som är vägledande i arbetet

Aktivitet	Ansvarig	Tid	Rapportering
Region Norrbotten ska i början på varje verksamhetsår redogöra för tidigare års användning av statsbidraget samt presentera en plan för arbete under pågående verksamhetsår.	Avdelningen för regional utveckling	Årligen	Samråd

Uppföljning

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har ett gemensamt nationellt uppdrag att samordna de minoritetspolitiska målen, följa upp hur minoritetspolitiken genomförs, redovisa hur lagen följs, synliggöra de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter samt fördela statsbidrag.

Region Norrbotten ska varje år redovisa vad statsbidraget använts till föregående år samt på vilket sätt den nya lagens intentioner har genomförts.

Handlingsplanen utvärderas och följs upp årligen och presenteras i de centrala samråden.